

Kichik Qurilish Korxonalari uchun Resurslarni Samarali

Boshqarish va Barqaror Rivojlanish Strategiyalari

Jo'raboev Haliljon

NamMTI PhD doktoranti, 08.00.15 Kichik

biznes va tadbirkorlik iqtisodi yo'nalishi

Annotatsiya: Savdoda kichik korxonalarni rivojlantirishni strategik boshqarishni tashkil etish muammolari ko'rib chiqiladi. Ularning ishlashi uchun intensiv rejalarni shakllantirish texnologiyasi taklif etiladi. Kichik savdo korxonasining bozordagi tadbirkorlik xulq-atvorining maqsadga muvofiqligi isbotlangan. Dunyo iqtisodiyotining shiddatli rivojlanishi raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishda yangi marketingusullaridan keng foydalanishni taqozo etadi. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida faoliyat yuritayotgan biznes subyektlarifaoliyatida marketing strategiyalaridan samarali foydalanish hamda biznesni yuritishning barcha jabhasida unifo'lash hamda samaradorligini oshirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Maqolada kichik Qurilish korxonalari uchun resurslarni samarali boshqarish va barqaror rivojlanish strategiyalari biznes subyektlarida bugungi kundagi ahamiyati va innovatsion marketing strategiyalariga qaratilgan ilmiy amaliy tahlil vaxulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: Qurilish kompaniyasi, strategik boshqaruv, intensiv ish rejasi, resurslar.

Hozirgi kunda har bir sohani tog'ri boshqarishda strategik menejmentning ahamiyati katta. Uning asosiy vazifalaridan biri korxonani rivojlantirish strategiyasini amalga oshirishdir. Korxonada byudjet tizimini ishlab chiqish uchun kompaniya ichidagi rejalarni ya'ni strategik reja, o'rta muddatli va taktik rejalarni amalga oshirishi kerak. Hozirda korxonalar amaliyotida strategik boshqarishning dolzarbligi ortib bormoqda. Albatta, bu jarayon ularning vakolatini kengayishi hamda korxoning iqtisodiy ahvoli uchun javobgarlikning oshganligi bilan bog'liqdir. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, 2021-2025-yillarda davlat ishtirokidagi korxonalarni boshqarish va isloh qilish strategiyasi davlat tomonidan dolzarb masalalardan etib belgilangan.

Strategiya ilg'or xorijiy tajribani, shu jumladan, iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining davlat ishtirokidagi korxonalar uchun korporativ boshqaruv bo'yicha tamoyillarini hisobga olgan holda, davlat ulushi mavjud bo'lgan xo'jalik jamiyatlari va davlat unitar korxonalarini boshqarish va isloh qilishning maqsadlari, vazifalari va ustuvor yo'nalishlarini belgilaydi. Zamonaviy boshqarishning sifati korxonalar samaradorligini belgilab beruvchi asosiy omil hisoblanadi. Shu sababdan korxonalarga eng zamonaviy texnika va texnologiyalarni jalb etish bugungi kundagi muhim vazifalardan biri sanaladi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Kichik biznes kapital taqchilligi sharoitida ko'p va yirik mablag' talab etmaydigan xo'jalik faoliyati sifatida resurslar aylanmasining yuqori sur'atlarini ta'minlaydi, iqtisodiyotni qayta qurish, iqtisodiy beqarorlik va resurslar chegaralanganligi sharoitida iste'mol bozorini shakllantirish va uni to'ldirish muammosini tez hamda tejamli tarzda hal etadi. Kichik korxonalar bozor talabining o'zgarishiga darhol moslashadi va shu yo'l bilan iste'mol bozoridagi zaruriy muvozanatni ta'minlaydi. Shuningdek, kichik biznes yangi ish o'rinlarini yaratishi bilan o'sib boruvchi ishsizlik muammosini yumshatadi. Bu esa o'z navbatida respublikamiz aholisining 60% dan ortig'i qishloq joylarda yashashini hisobga olsak, ushbu sohani

rivojlantirish va taraqqiy etishini ta'minlash hozirgi kunda eng muhim dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy masala ekanligi yorqin namoyon bo'ladi. Bu borada barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlashda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish borasida amalga oshirilgan ishlarning ko'lamiga qaramasdan bu sohada hali o'z yechimini kutayotgan muammolar mavjud. Jumladan iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlariga kichik biznesni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribalarini tatbiq etish, ularining o'ziga xos ilmiy-uslubiy asoslarini o'rganish, kelgusidagi istiqbolli rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish hamda tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy samaradorligini oshirishning tashqi va ichki omillarini aniqlash lozim. Shu nuqtai nazardan, respublikamizda real sektor tarmoqlarining barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlashda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini istiqboldagi izchil rivojlantirish yuzasidan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish bugungi kunning muhim va dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Har qanday korxonaning uzoq muddatli yutuqlari ishlab chiqilgan strategiyaga bog'liq bo'ladi. Agar korxonaning rivojlanish strategiyasi bo'lmasa u yoki bu xatoliklar bilan ishlab chiqilgan bo'lsa, bu hol korxonaga bozorda barqaror va mustahkam o'rin egallash uchun imkon bermaydi. Zamonaviy ilm-fan va amaliyot strategik rejalashtirish hamda boshqarishning katta tajribasiga ega, ammo ko'pgina strategiyalar haligacha tashqi va ichki muhitning o'zgaruvchan shart-sharoitlariga moslasha olmayapti. Bu hali hanuzgacha strategik boshqarishning barcha muammolari ham o'z yechimini topmaganligini ko'rsatadi, bunday hol, birinchi navbatda, korxona rivojlanishi strategik barqarorligining mexanizmlarini ishlab chiqish bilan bog'liq.

Strategik menejmentning mohiyati shundan iboratki, korxonada global maqsadlarga erishishning uzoq muddatli strategiyasini ishlab chiqish va rejalar tizimi orqali ushbu strategiyani amalga oshirishning boshqaruv mexanizmlarini yaratishni ta'minlash uchun kompleks strategik rejalashtirish aniq tashkil etilgan. Strategik rejalashtirishda kichik savdo korxonalarining rivojlanish istiqbollarini tahlil qilish muhim o'rin tutadi, uning vazifasi

mavjud tendentsiyalarni o'zgartirishi mumkin bo'lgan tendentsiyalarni, xavflarni, imkoniyatlarni, shuningdek, individual fors-major vaziyatlarni aniqlashdan iborat. Ushbu tahlil raqobatbardosh pozitsiyalarni tahlil qilish bilan to'ldiriladi. Strategik rejalashtirish tubdan yangi strategiyalarni amalga oshirishda qiyinchiliklarga duch kelayotgan firmalar uchun qiziqish ortib bormoqda. Strategik boshqaruv nima? Bu savolga javob berish uchun biz birinchi navbatda notijorat va notijorat tashkilotlarining tashkiliy xatti-harakatlarini ko'rib chiqamiz. Bu zarur, chunki tashkiliy xatti-harakatlar uslublari va boshqaruv turlari o'rtasida chambarchas bog'liqlik mavjud. Tijorat va notijorat tashkilotlar turli xil xulq-atvor uslublarini namoyish etadilar, ammo ularning barchasi ikkita tipik qarama-qarshi uslubdan - qo'shimcha (inkremental) va tadbirkorlikdan kelib chiqadi.

Tadbirkorlik xulq-atvori o'zgarish istagi, kelajakdagi muammolar va yangi imkoniyatlarning oldini olish bilan tavsiflanadi. Shu maqsadda ko'plab alternativalar ishlab chiqilgan va eng samaralisi tanlanganda boshqaruv echimlarini keng qidirish amalga oshiriladi. Tadbirkorlik tashkiloti uzluksiz o'zgarishlar zanjiriga intiladi, chunki u kelajakdagi samaradorligi va muvaffaqiyatini ularda ko'radi. Bundan tashqari, bu holda rejalashtirish korxonada mavjud bo'lgan potentsial imkoniyatlar va bozor talabining rivojlanish istiqbollari asosida shakllantirilgan maqsaddan amalga oshirilishi kerak. Ushbu yondashuv kichik korxona rahbariyatiga u nimaga intilishi kerakligini va buning uchun qanday imkoniyatlarga ega ekanligini aniq belgilash imkonini beradi. Bundan tashqari, kichik savdo korxonasi uchun mavjud resurslar ushbu korxonani boshqarish xarakterini belgilaydi. Bundan tashqari, agar korxona rejalashtirish davridagi hisob-kitoblariga ko'ra, o'z maqsadlariga erishish uchun barcha zarur resurslarga ega bo'lsa, unda bunday maqsadlar zaif ta'kidlangan deb hisoblanishi mumkin va ular erishishning murakkabligini oshirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Bunday holda, kichik korxona faoliyatining barcha maqsadli ko'rsatkichlari intervalli hisob-kitoblar yordamida aniqlanishi mumkin, bunda belgilangan intervalning pastki qiymati korxonada mavjud bo'lgan resurslarga to'g'ri keladi va yuqori

chegara korxona intilishi kerak bo'lgan taxminiy bahodir. faoliyati davomida erishish. Binobarin, kichik savdo korxonasini boshqarish vazifasi baholangan ko'rsatkichlarning haqiqiy qiymati imkon qadar pastki chegaralardan uzoqroqqa siljiydigan va tanlangan maqsadli samaradorlik ko'rsatkichlarining yuqori chegaralariga moyil bo'lgan shartga erishish zarurati bilan belgilanadi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. 12017-2021-yillarda O'zbekiston respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 02.03.2020 yildagi PF-5953-son Farmoni
2. Ansoff I. Strategies for Diversification. Harvard Business Review, 1957, pp. 113-124.
3. Kaplan, R.S. and Norton, D.P. (1996) Strategic Learning: The Balanced Scorecard. Strategy & Leadership, 24, 18-24. <https://doi.org/10.1108/eb054566>
4. Инновационная глобализация и российская конкурентоспособность через призму «Алмаза» М. Портера
5. Muratov R.S., Djalolova I.A., Oripov.S.Sh. Korxona iqtisodiyoti. Darslik-Toshkent, 2014- 35-b.
6. Ulashev I.O., Atamuradov Sh.A. Korxona iqtisodiyoti va menejmenti. O'quv qo'llanma. Toshkent-2013, 24-b.